

דף למנחה

שמות י"א-ט"ו

הקדמה קצרה על מבנה הספר:

(אם יש ברקו, כדאי להקריין את הסרגל לספר שמות. נמצא גם בדפי המקורות)
ספר שמות מחולק ל 4 חטיבות עיקריות:

- במצרים - פרקים א' - י"ג, ט"ז
- הדרך להר סיני - י"ג, י"ז - י"ז
- בהר סיני - פרקים י"ח - כ"ד
- פרשיות המשכן - פרקים כ"ה - מ'

הרמב"ן בפתיחתו לספר שמות מכנה את ספר שמות כ"ספר הגלות הראשון והגאולה ממנו", ספר זה מכיל את הגלות במצרים, ואת הגאולה הפיזית ממצרים (חטיבה ראשונה), הגאולה הרוחנית (מתן תורה) והשראת שכינה בעם ישראל (פרשיות המשכן).
בספר זה עם ישראל הופך לעם ומייסד את הקשר שלו עם ה'.

רמב"ן, הקדמה לספר שמות

ונתייחד ספר ואלה שמות בענין הגלות הראשון הנגזר בפירוש ובגאולה ממנו ולכן חזר והתחיל בשמות יורדי מצרים ומספרם, אף על פי שכבר נכתב זה, בעבור כי ירידתם שם הוא ראשית הגלות, כי מאז הוחל. והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישוּבו. וכשיצאו ממצרים, אף על פי שיצאו מבית עבדים, עדיין יחשבו גולים, כי היו בארץ לא להם, נבוכים במדבר. וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם, אז שבו אל מעלות אבותם, שהיה סוד אלוה עלי אהליהם, והם הם המרכבה, ואז נחשבו גאולים. ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד.

< כדאי לראות את הסרטון של הרב מדין על ספר שמות

תוכן הפרקים של השבוע הזה:

באופן כללי: מכת בכורות (וקרבן פסח), יציאת מצרים וקריעת ים סוף

באופן יותר מפורט: (כדאי לעבור על הנושאים בעזרת לחיצה על היחידות בסרגל)

פרק י"א עוסק בהתראה על מכת בכורות, המכה האחרונה, שבעקבותיה פרעה יגרש את ישראל ממצרים.

פרק י"ב עוסק ב: ציווי על הפסח (פסח מצרים ופסח דורות) (א' - כ"ח); מכת בכורות; יציאת מצרים.

פרק י"ג עוסק במצוות שמטרתן לזכור את יציאת מצרים (פדיון בכורות; פסח; תפילין); ולאחר מכן (פס' י"ז, תחילת פרשת בשלח) ממשיך את תיאור יציאת מצרים (שהתחיל בפרק י"ב) ותחילת המסע של ישראל ממצרים אל המדבר.

פרקים י"ד - ט"ו עוסקים בקריעת ים סוף ובשירת הים שלאחריו.

לימוד מעמיק:

הנושא: חשיבות הסיפור של יציאת מצרים וזכרונות

בפרקים אלה קראנו את סיפור יציאת בני ישראל ממצרים, אשר נחשב לסיפור מכונן בתולדות עם ישראל.

• עליו מתבססת האמונה בה: "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" (שמות כ', ב').

• במקומות רבים בתנ"ך מוזכרת יציאת מצרים

• בכל שנה חוגגים את חג הפסח וביליל הסדר אומרים את ההגדה העוסקת ביציאת מצרים.

• בנוסף לכך, בתורה יש מצוות רבות העוסקות בשימור הזכרון של יציאת מצרים.

• חז"ל, במשנה, הרחיבו במצוות זכרון סיפור יציאת מצרים וקבעו: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנאמר (שמות י"ג) והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים לפיכך אנחנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלס למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הניסים האלו הוציאנו מעבדות לחירות מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ומאפילה לאור גדול ומשעבוד לגאולה" (פסחים י', ה')

• עוד לפני שהתרחשה יציאת מצרים, בני ישראל כבר הצטוו לזכור אותה.

חפשו בפרקים שלמדנו השבוע את הפסוקים בהם נאמר שצריך לזכור את יציאת מצרים לדורות, ולעשות מעשה או מצווה כלשהי לזכר יציאת מצרים: (אם יש לאנשים תנך, עדיף שהם יחפשו בעצמם בפרקים. אם לא - הפסוקים הנצרכים מופיעים בדף המקורות המצורף)

והיה היום הזה לכם לזכרון ותגתם אותו חג לה' לדורתכם חקת עולם תחגגו. (שמות י"ב, י"ד)

ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדורתכם חקת עולם (י"ב, י"ז)

ושמרתם את הדבר הזה לחק לה ולבניה עד עולם. והיה כי תבאו אל הארץ אשר יתן ה' לכם כאשר דבר ושמרתם את העבדה הזאת. והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם. ויאמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל (י"ב, כ"ד-כ"ז)

ליל שמרים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שמרים לכל בני ישראל לדורתם. (י"ב, מ"ב)

ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ. היום אתם יצאים בחדש האביב. והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבوسی אשר נשבע לאבותיך לתת לה ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה. שבעת ימים תאכל מצת וביום השביעי חג ליהוה. מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לה חמץ ולא יראה לה שאור בכל גבלך. והגדת לבנה ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. והיה לה לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת יהוה בפיה כי ביד חזקה הוציאך יהוה ממצרים. ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה. והיה כי יבאך ה' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לה ולאבותיך ונתנה לה. והעברת כל פטר רחם לה' וכל פטר שגור בהמה אשר יהיה לה תזכרים לה. וכל פטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניה תפדה. והיה כי ישאלך בנה מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים. ויהי כי תקשה פרעה לשלחנו ונהרג ה' כל בכור

בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד בְּכֹר בְּהֵמָה עַל כֵּן אֲנִי זֹכֵחַ לִיהוָה כֹּל פֶּטֶר רֶחֶם הַזְּכָרִים וְכֹל בְּכֹר בְּנֵי אֶפְרָתָה. וְהָיָה לְאוֹת עַל יְדֵכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְחַזֵּק יָד הוֹצֵיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם. (י"ג, ג'-ט"ז)

שאלה לדיון: מה המשמעות של יציאת מצרים עבורנו? מדוע כל כך חשוב שנזכור את יציאת מצרים? כאשר אני מלמד את ילדי על סיפור יציאת מצרים, מה המסר שאני רוצה להעביר להם?

רעיונות שיכולים לעלות לדיון, וניתן להרחיב את הדיון כפי רצונכם ולפי מה שעולה בקבוצה:

1. יציאת מצרים היתה השלב הראשון בהיווצרות עם ישראל (מעין "יום העצמאות")
  2. יציאת מצרים היא הבסיס לאמונה בה', מלמדת על השגחת ה' בהסטוריה. על כחו הגדול של ה' ועל יכולתו להנהיג את העולם ולשנות את הטבע ואת ההסטוריה. (ראה בדברי הרמב"ן המובאים להלן)
  3. יציאת מצרים מלמדת על הקשר המיוחד בין ה' לישראל, ועל בחירת עם ישראל (ראה להלן שמות י"ט, ד' - ו')
  4. הסבל שסבלו ישראל במצרים לפני יציאתם משם מלמד אותם להיות יותר מוסריים, ולהתחשב בחלשים בחברה. (מופיע במצוות רבות, העוסקות ביחס לגרים, לעבדים, לעניים, ראה להלן במקורות המצורפים)
  5. האפשרות של גאולה - היציאה ממצרים מסמלת את האפשרות של יציאה ממצב קשה מאד אל מצב טוב יותר ואפילו מושלם, הן מבחינה לאומית והן מבחינה אישית. אפשרות זו נותנת תקווה שהמצב יכול להשתנות, ולהיות טוב יותר:
  6. מבחינה לאומית. האמונה שעם ישראל יכול לצאת מגלות לגאולה מבוססת על יציאת מצרים. הרבה נבואות עוסקות באפשרות הגאולה של עם ישראל, ואף משוות בין הגאולה העתידית לגאולת מצרים; אם פעם אחת עם ישראל נגאל ממצרים, ניתן להאמין באפשרות הגאולה גם כשעם ישראל נמצא בגלויות אחרות או במצבים קשים אחרים.
  7. מבחינה אישית, לכל אדם במצבי קושי שונים, יש תקווה לצאת מהמצב הקשה ולהגיע ל"גאולה" אישית, למצב טוב יותר.
- בהקשר זה אפשר להביא את השיר "כל אדם צריך מצרים". מצורף בהמשך. אפשר להרחיב את הדיון - כל אחד יחשוב על קושי שעבר בחיים, ומתוך כך נעלה לדיון את השאלה מדוע "כל אדם צריך מצרים"? מה היתרון ב"מיצר", בקושי שעוברים בחיים? מה לומדים ממנו? כיצד גדלים מתוכו?

מקורות שמשתלבים בדיון הנ"ל:
מקורות לנקודה ב': יציאת מצרים כבסיס לאמונה

- אֲנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים (שמות כ', ב').
- רמב"ן, שמות י"ג, ט"ז:

ובעבור כי הקדוש ברוך הוא לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון. והחמיר מאד בענין הזה כמו שחייב כרת באכילת חמץ (לעיל יב טו) ובעזיבת הפסח (במדבר ט' י"ג), והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים במזוזות, ושנזכיר זה בפינו בבקר ובערב... וכן כל כיוצא בהן מצות רבות זכר ליציאת מצרים.

והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלהים...

ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזרת עליון...

מקורות לנקודה ג': בחירת עם ישראל

שמות י"ט, ד' - ו'

אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי: ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מקל העמים כי לי כל הארץ: ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש

מקורות לנקודה ד': מוסריות ויחס לחלש בחברה:

דברים כ"ד, י"ז - י"ח

לא תטה משפט גר יתום ולא תחבל בגד אלמנה: וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדה ה' אלקיך משם על פן אנכי מצוה לעשות את הדבר הזה: שמות כ"ג, ט': וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את-נפש הגר כי-גרים הייתם בארץ מצרים: שמות כ"ב, כ': וגר לא-תונה ולא תלחצנו כי-גרים הייתם בארץ מצרים: ויקרא י"ט, ל"ג-ל"ד: וכי-יגור אתה גר בארצכם לא תונו אתו: כאזרח מכם יהיה לכם הגר | הגר אתכם ואהבת לו כמוך כי-גרים הייתם בארץ מצרים אני יהוה אלהיכם: ויקרא כ"ה, ל"ה-ג"ה: וכי-ימוך אחיה ומטה ידו עמו והחזיקת בו גר ותושב וחי עמו: אל-תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיה וחי אחיה עמו את-פספו לא-תתן לו בנשך ובמרבית לא-תתן אכלה: אני ה' אלהיכם אשר-הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את-ארץ פנען להיות לכם לאלהים: וכי-ימוך אחיה עמו ונמפר-לו לא-תעבד בו עבדת עבד ... כי-עבדי הם אשר-הוצאתי אתם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד: ... ואם-לא יגאל באלה ויצא בשנת היכל הוא ובניו עמו: כי-לי בני-ישראל עבדים עבדי הם אשר- הוצאתי אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם:"

מקורות לנקודה ה': יציאת מצרים כתקווה לאפשרות הגאולה

מיכה ז', ט"ו

- כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות:
- שיר "כל אדם צריך מצרים".

כָּל אָדָם צָרִיךְ מְצָרִים - אמנון ריבק

לְגֹאֵל עֲצָמוּ מִמְּנָה מְבִית עֲבָדִים,
לְצֹאת בְּחֻצֵי הַלֵּיל אֶל מְדַבֵּר הַפְּתוּדִים,
לְצַעֵד הַיָּשָׁר אֶל תוֹךְ הַמַּיִם,
לְרֹאוֹתָם נִפְתָּחִים מִפְּנֵי לְצַדִּיקִים.
כָּל אָדָם צָרִיךְ כְּתָף,
לְשֹׂאת עָלֶיהָ אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף,
כָּל אָדָם צָרִיךְ לְהִנְדָקֵף.
כָּל אָדָם צָרִיךְ שְׁתֵּהֵךְ לוֹ
אִיזוֹ מְצָרִים.
וִירוֹשָׁלַיִם,
וּמִסָּע אַרוֹךְ אֶחָד,
לְזָכֹר אוֹתוֹ לְעַד
בְּכַפּוֹת הַרְגְלָיִם.

כָּל אָדָם צָרִיךְ שְׁתֵּהֵךְ לוֹ
אִיזוֹ מְצָרִים,
לְהִיזוֹת מִשָּׁה עֲצָמוֹ מִתּוֹכָהּ
בְּיַד חֲזָקָה,
אוֹ בְּחֵרִיקַת שְׁנַיִם.
כָּל אָדָם צָרִיךְ אֵימָה וְחֲשֶׁכָה גְדוֹלָה,
וְנִחְמָה, וְהִבְטָחָה, וְהַצְלָה,
שְׂיִבְעֵה לְשֹׂאת עֵינָיו אֶל הַשָּׁמַיִם.
כָּל אָדָם צָרִיךְ תְּפִלָּה אַחַת,
שְׁתֵּהא שְׁגוּרָה אֲצִלוֹ עַל הַשְּׁפָתַיִם.
אָדָם צָרִיךְ פֶּעַם אַחַת לְהִתְכַּוֵּף -
כָּל אָדָם צָרִיךְ כְּתָף.
כָּל אָדָם צָרִיךְ שְׁתֵּהֵךְ לוֹ אִיזוֹ מְצָרִים,

הרחבה

מאמרים להרחבה בנושא השיעור:

מאמר מאת ברכי אליצור העוסק בנושא השיעור:
"עיצוב הזכרון הקולקטיבי של סיפור יציאת מצרים"

פריטים נוספים להרחבה בנושא המשמעות של יציאת מצרים:

- הרב ד"ר עזרא שבט - מהי אמונה?
- הרב פרופ' יהודה ברנדס - יציאה לחרות או לעבדות?
- הרב משה כהן - יסודות האמונה
- הרב ד"ר תמיר גרנות - יציאת מצרים ומכת בכורות
- הרב מדן - "בדמייך חיי", על ברית הפסח וברית המילה

הקדמה לקראת השבוע הבא:

בשבוע הבא נלמד פרקים ט"ז - כ',
רובם עוסקים בהגעה להר סיני, בהכנות למעמד הר סיני ובמתן תורה.